

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ЯКИМЕНКО ОЛЕКСАНДР ГЕННАДІЙОВИЧ

УДК 37.013.78 – 057.87: 316.674

СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ
ЗАСОБАМИ ЕКОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

13.00.05 – соціальна педагогіка

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Капська Алла Йосипівна,
 Національний педагогічний університет
 імені М.П.Драгоманова,
 Інститут соціальної роботи та управління,
 завідувач кафедри соціальної педагогіки

Офіційні опоненти : доктор педагогічних наук, професор
Штифурак Віра Євгенівна,
 Вінницький державний педагогічний
 університет імені Михайла Коцюбинського,
 професор кафедри психології;

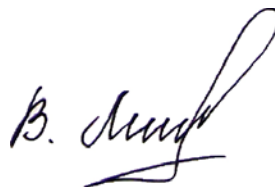
кандидат педагогічних наук, доцент
Нечипорук Любов Іванівна,
 Рівненський державний гуманітарний університет,
 доцент кафедри загальної та соціальної педагогіки
 і управління освітою

Захист відбудеться «02» липня 2015 року о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.09 у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, 01601, м.Київ-30, вул.Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 01601, м.Київ-30, вул.Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «28» травня 2015 року.

Учений секретар
 спеціалізованої вченої ради

Л.М.Вольнова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний стан українського суспільства визначається переломним характером та динамізмом, що обумовлює необхідність науково-обґрунтованого удосконалення технологій соціалізації молодих громадян. Студентство України складає вагомую частку суспільства, яка утворює його інтелектуальний ресурс. Тому важливим є посилення уваги до проблеми соціалізації означеної категорії молоді, сприяння розвитку і творчій реалізації особистості в умовах соціальних трансформацій.

Підґрунтям для вирішення цього завдання є Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)», Національна доктрина розвитку освіти України, Болонська декларація Євросоюзу, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». Цими документами визначено провідні завдання молодіжної соціальної політики країни: створення сприятливих умов для соціалізації особистості сучасного студента, стимулювання соціально-позитивної позиції студентства, зокрема засобами екокультурної діяльності.

У сучасній соціально-педагогічній науці нагальними постають питання про міру відповідності між рівнями соціалізації та становлення студентів й сучасними потребами українського суспільства, а також про необхідність забезпечення оптимальних умов соціалізації студентів у закладах I-II рівня акредитації, якими, зокрема є лісотехнічні коледжі.

Важливими показниками успішності студента як суб'єкта соціалізації стають самостійність в інформаційному просторі, рівень соціальної компетентності, здатність знайти власне місце в житті, обрати ті сфери та види соціально-корисної діяльності, в яких студент зможе досягнути особистісної та професійної реалізації. Для студентів лісотехнічних коледжів значущим чинником соціалізації виступає екокультурна діяльність, що формується на засадах екологічної освіти та екологічної культури. Своїми цілями вона спрямована на створення бажаного устрою чи ладу в природі і на виховання високих гуманістичних смисложиттєвих цінностей та орієнтирів у людському житті.

Завдання створення оптимальних умов для соціального становлення, розвитку та самореалізації студентів спонукали дослідників до обґрунтування: теорій соціалізації (Ф.Гіддінгс, Е.Дюркгейм, Г.Лебон, М.Мосс, Т.Парсонс, Г.Тард та ін.); впливів соціального середовища на формування та розвиток особистості (В.Андрущенко, В.Бех, В.Курило та ін.); обґрунтування механізмів та чинників соціалізації молоді (І.Бех, М.Лукашевич, Є.Моносзон та ін.); виявлення впливів соціалізуючої системи на особистість студента (Н.Лавриченко, С.Савченко, Н.Чернуха та ін.); визначення соціально-педагогічних умов соціалізації молоді (І.Зверева, А.Капська, Л.Міщик, Ж.Петрочко, В. Штифурак та ін.).

Як окремий феномен соціалізація молоді досліджувалася М.Бондаренком (організація студентського колективу); Ю.Возною (особливості соціалізації молоді у позашкільному соціумі); А.Донцовим (психолого-педагогічні особливості формування ціннісних орієнтацій студентської молоді); Ю.Загороднім (педагогічні умови політичної соціалізація студентської молоді в умовах великого промислового

міста); С.Савченком (науково-теоретичні засади соціалізації студентської молоді в позанавчальній діяльності); О.Сєваст'яною (соціально-педагогічні умови соціалізації студентської молоді у виховному процесі вищого навчального закладу); Л. Нечипорук (соціально-педагогічні засади соціалізації молоді засобами ноосферної освіти) та ін.

Проблеми формування екологічної культури особистості, педагогічні умови цього процесу досліджені у роботах І.Грабовської, Г.Пономарьової, О.Стефанків та ін. Формування екологічної свідомості та культури молоді шляхом залучення її до активної творчої діяльності стало предметом дослідження як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників (Г.Пустовіт, Л.Руденко, О.Яременко та ін.).

Водночас вивчення теорії та практики соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності дозволяє виокремити низку *суперечностей* між:

- соціальною необхідністю і особистісною потребою студентів лісотехнічного коледжу в формуванні та розвитку засад екокультурної діяльності;
- потенціальними можливостями та ресурсами середовища лісотехнічних коледжів і реальним рівнем навчально-методичного забезпечення процесу соціалізації студентів;
- структурним характером соціалізації особистості та відсутністю моделі соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності;
- прагненням студентів коледжів до роботи за напрямом екокультурного виховання та відсутністю наукового обґрунтування та належного методичного забезпечення змісту, форм і методів екокультурної діяльності.

Виявлені суперечності, об'єктивна суспільна значущість проблеми соціалізації студентів, недостатній рівень теоретичної дослідженості проблеми соціалізації студентів засобами екокультурної діяльності та її практичного впровадження в навчально-виховний процес коледжів зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Соціалізація студентів коледжів засобами екокультурної діяльності»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри соціальної педагогіки Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова і є складовою комплексної проблеми «Психолого-педагогічні засади професійної підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності».

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (протокол № 9 від 28.02.2013 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №3 від 26.03.2013 р.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати напрями, зміст та форми екокультурної діяльності студентів лісотехнічних коледжів та виявити їх вплив на процес соціалізації у змодельованих соціально-педагогічних умовах.

Згідно з метою поставлено такі **завдання дослідження:**

1. Здійснити аналіз концептуальних підходів до соціалізації студентів і розкрити сутність та особливості соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності.

2.Обґрунтувати критерії, показники та визначити рівні соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності.

3.Розробити структурно-функціональну модель соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності.

4.Експериментально перевірити ефективність змісту та форм соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності в реалізованих соціально-педагогічних умовах.

Об'єкт дослідження: процес соціалізації студентів коледжів.

Предмет дослідження: соціально-педагогічні умови, напрями, зміст та форми соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності.

Для виконання поставлених завдань використано комплекс **методів дослідження**, а саме: *теоретичні* – теоретичний аналіз, систематизація, порівняння, зіставлення, узагальнення наукової літератури для визначення понятійно-категоріального апарату дослідження проблеми соціалізації студентів засобами екокультурної діяльності; дидактико-методичний аналіз навчально-програмної документації з підготовки спеціалістів лісотехнічної галузі з метою розкриття особливостей їхньої соціалізації, метод структурно-функціонального аналізу теорії та практики соціалізації студентів коледжів для обґрунтування змісту, форм і методів та визначення соціально-педагогічних умов соціалізації студентів коледжів засобами екокультурної діяльності; *емпіричні* – діагностичні (опитування, ранжування, тестування, нарративні методики) для характеристики реального стану соціалізації студентів; обсерваційні (включене та опосередковане спостереження), аналіз результатів робіт студентів для визначення динаміки соціалізації засобами екокультурної діяльності; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний) – для виявлення ефективності дії моделі соціалізації студентів засобами екокультурної діяльності та соціально-педагогічних умов її впровадження у лісотехнічних коледжах України; методи *математичної статистики* (t-критерій Стьюдента), що дозволило встановити статистичну значущість результатів дослідження, їхню кількісно-якісну інтерпретацію.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: підходи до соціалізації особистості (діяльнісний, антропоцентричний, системний, особистісно-орієнтований, компетентнісний); принципи організації екокультурної діяльності студентів коледжів: системності, компетентності, інтегративності, гуманізації стосунків між людиною і природою, спрямованості на розвиток ціннісного ставлення особистості до природи; наукові положення: філософії освіти (В.Андрущенко, В.Бех, В.Кремень та ін.), соціалізації особистості загалом (Г.Андрєєва, Н.Андрєєнкова, Н.Лавриченко, М.Лукашевич, В.Москаленко та ін.); та соціалізації студентів зокрема (А.Мудрик, С.Савченко, С.Ставицька, Н.Чернуха та ін.); соціалізації молоді в різних соціально-педагогічних умовах (О.Безпалько, І.Зверева, А.Капська, О.Карпенко, Л.Міщик, Ж.Петрочко, А.Рижанова, В.Штифурак та ін.); концепції екокультурної діяльності (Г.Пустовіт, Л.Руденко, О.Яременко та ін.).

Законодавчою базою дослідження є Закони України: «Про охорону навколишнього природного середовища» (№1264-ХІІ, редакція від 1.01.2015 р.), «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі

України на 2000-2015 роки» (№1989-III, редакція від 10.06.2012 р.), «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» (№2818-VI від 21.12.2010 р.).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

- *вперше розроблено* структурно-функціональну модель соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності; *обґрунтовано* напрями екокультурної діяльності студентів лісотехнічних коледжів (просвітницький, суспільно-корисний, природоохоронний); критерії (когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісно-практичний), їх показники та рівні (високий, середній, низький) соціалізації студентів лісотехнічних коледжів; *визначено* соціально-педагогічні умови соціалізації студентів лісотехнічних коледжів (здійснення екологічної освіти студентів у соціально-виховній роботі; створення та удосконалення соціально-освітнього середовища коледжу засобами екокультурної діяльності; залучення студентів лісотехнічних коледжів до волонтерської роботи екокультурного спрямування в умовах територіальної громади; використання клубної та гурткової роботи екокультурного спрямування; використання у виховній роботі зі студентами лісотехнічних коледжів інтерактивних форм екокультурної діяльності);

- *уточнено* зміст понять «екологічна культура», «екокультурна діяльність», «соціалізація студентів коледжів»; змістові характеристики екокультурної діяльності студентів лісотехнічних коледжів;

- *подальшого розвитку* набули форми та методи позанавчальної соціально-виховної роботи щодо соціалізації студентів лісотехнічних коледжів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у: розробці та апробації методичних рекомендацій соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності («Форми і методи екокультурної діяльності як чинники соціалізації особистості»); впровадженні у навчально-виховний процес лісотехнічних коледжів України структурно-функціональної моделі соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності та перевірки ефективності соціально-педагогічних умов реалізації даної моделі; в оновленні змістового наповнення фахових дисциплін та виробничої практики студентів лісотехнічних коледжів матеріалами та завданнями екокультурного змісту.

Матеріали дисертації можуть бути використані при викладанні навчальних дисциплін «Людина в сучасному соціумі», «Технології соціально-педагогічної роботи» та спецкурсів для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка»; у роботі організаторів соціально-виховної роботи вищих навчальних закладів, керівників предметних гуртків та дитячих і молодіжних громадських організацій екокультурного спрямування.

Результати дослідження *впроваджено* в навчально-виховний процес вищих навчальних закладів України I-II рівня акредитації: Малинського лісотехнічного коледжу (довідка № 56/123 від 5.05.2014 р.), Великоанадольського лісового коледжу (довідка № 56/352 від 27.06.2013 р.) та Березнівського лісотехнічного коледжу (довідка № 103/1 від 11.11.2013 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати

дослідження представлені автором на наукових та науково-практичних конференціях, круглих столах та семінарах різного рівня: *міжнародних* – «Соціалізація особистості в умовах системних змін: теоретичні і прикладні проблеми» (Київ, 2009), «Історичний досвід, стан та перспективи підготовки педагогічних і соціально-педагогічних кадрів до роботи з різними соціальними групами» (Чернівці, 2011), «Соціальна робота на межі тисячоліття: концепції, технології, стратегії» (Київ, 2011), «Підприємницька та інноваційна діяльність, наука у вищих навчальних закладах» (Київ, 2011); *всеукраїнських* – «Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення» (Черкаси, 2008), «Другі Сіверянські соціально-психологічні читання» (Чернігів, 2011), «Психолого-педагогічне забезпечення соціальної мобільності сучасної молоді: реалії та перспективи» (Київ, 2012), «Професійна підготовка фахівців соціально-педагогічної сфери в умовах інтеграції України до Європейського освітнього простору» (Ніжин, 2012); *щорічних звітних* науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Інституту соціальної роботи та управління Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (2010-2014 рр.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображено у 17 одноосібних наукових працях. З них: 1 – методичні рекомендації, 15 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття в зарубіжному збірнику, 1 тези доповідей у збірниках матеріалів конференцій.

Загальний обсяг особистого доробку становить **7,2** друкованих аркушів.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, двох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 242 сторінки, із них 186 сторінок основного тексту. 8 додатків складають 30 сторінок. Робота містить 14 таблиць та 2 рисунки на 16 сторінках. Список використаних джерел налічує 310 найменувань, з них 5 – іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі – *«Теоретико-методологічні основи соціалізації студентів коледжів засобами екокультурної діяльності»* – здійснено аналіз процесу формування особистості засобами екокультурної діяльності як проблеми соціально-педагогічної науки; охарактеризовано педагогічні засади та визначено особливості соціалізації студентів коледжів; виявлено соціально-педагогічні домінанти екокультурної діяльності студентів коледжів.

Відзначено, що впровадження соціально-конструктивних стратегій природокористування, оптимізації взаємодії суспільства і природи нині обумовлені способом мислення людей, екологізацією свідомості молодого покоління.

Визначено педагогічні аспекти впливу екології на свідомість молодої людини (Ф.Вольвач, М.Дробноход, С.Іващенко та ін.), що полягають, з одного боку, у формуванні конкретних екологічних знань, з другого – у формуванні екологічної свідомості, культури, етики, моралі, усвідомленні людиною свого місця в природі, зв'язків зі світом природи і Всесвітом включно. Доведено, що соціальна значущість екології полягає в тому, що вона стала для всього людства не лише наукою, але й

способом мислення, поведінки, реальністю дій.

Проаналізовано філософсько-антропологічний, філософсько-історичний, соціологічний підходи до тлумачення поняття «культура». Культура охарактеризована в різних аспектах: як специфічна діяльність особистості; сукупність засобів і впливів на людину; спосіб життя, система правил людського буття, цінностей, традицій і вірувань тощо.

Культуру (за поясненням Т.Парсонса) представлено як комплекс характерних матеріальних, духовних, інтелектуальних, емоційних рис суспільства, що містить у собі не лише різні види мистецтва, а й спосіб життя, систему соціальної дії, що складається з певних компонентів: систем виробництва та відтворення культурних зразків, соціокультурної презентації, соціокультурної регуляції. Охарактеризовано (за І.Тюрменко) *функції культури*: гносеологічну, інформаційну, регулятивну, аксіологічну та світоглядну.

Розкрито діалектичний підхід до *екологічної культури* (В.Крисаченко, І.Суравегіна) як сукупності певних дій, технологій освоєння людиною природи, що забезпечують стійку рівновагу в системі «людина-довкілля»; як галузь знань про місце людини в біосфері як істоти діяльної, організуючої її структурні та функціональні блоки, як дедалі зростаючого чинника регуляції стану біосфери.

Екокультурну діяльність особистості охарактеризовано як складову соціокультурної діяльності, що базується на засадах екологічної освіти, екологічного виховання та екологічної культури та реалізується у формах соціально-виховної діяльності. Відповідно, *екокультурну діяльність студентів* лісотехнічних коледжів визначено як процес включення студентів у форми екологічної соціально-позитивної діяльності, що супроводжується засвоєнням знань, цінностей, навичок екологічної культури.

Формування особистості засобами екокультурної діяльності визначено як процес поетапного культурно-ціннісного становлення та розвитку такої системи знань, мотиваційно-ціннісних та діяльнісних характеристик, що забезпечує оптимізацію взаємовідносин особистості у системі «суспільство-природа».

Визначено соціологічний, факторно-інституціональний, інтеракціоністичний, інтеріоризаційний та інтраіндивідуальний підходи до характеристики соціалізації. Охарактеризовано соціально-філософський (В.Андрущенко, Є.Кузьмін, Дж.Мід, В.Москаленко, Б.Плясковський, О.Стефанків, А.Харчев та ін.), соціально-психологічний (Г.Андреєва, Н.Андреєнкова, Ю.Возна, Я.Коломінський, І.Кон, О.Леонтьєв, М.Лукашевич, Р.Немов, А.Петровський та ін.) напрями в соціалізаційній проблематиці. Деталізовано соціально-педагогічний напрям (Р.Вайнола, І.Зверева, А.Капська, Н.Лавриченко, Л.Міщик, О.Мудрик, Л.Нечипорук, Ж.Петрочко, С.Савченко та ін.), за яким соціалізація розглядається як активне особистісне самоперетворення, що відбувається на тлі соціокультурного середовища, що змінюється.

Базовим для дослідження став підхід до соціалізації А.Капської як до процесу набуття, результату засвоєння й активного відтворення індивідом соціального досвіду, знань, цінностей, рис характеру, компетентності, спеціальних навичок, соціальної чутливості, групових норм, системи соціальних ролей, зв'язків та відносин. Це дозволило визначити *соціалізацію студентів коледжу* як процес і

результат засвоєння й активного відтворення студентами коледжу соціального досвіду внаслідок системного педагогічного та інтелектуального впливу результатів діяльності, навчання та соціально-виховних інститутів. Для студентів у процесі соціалізації провідними є механізми систематизації, конструювання, інтегрування молодою людиною образу світу, формування соціальності та соціальної лабільності як головного результату соціалізації, в якій реалізується творчість особистості, здійснюється її самовизначення.

Охарактеризовано соціально-педагогічні механізми соціалізації (за А.Мудриком); представлено *складові соціалізаційного процесу* студентів (за В.Глуховим та М.Федоровим): професійна компетентність, наявність навичок творчості, системність поглядів, комунікативність, усвідомлена відповідальність.

Визначено *методологічні підходи* до соціалізації особистості, що забезпечуватимуть успішне залучення студентів коледжів до екокультурної діяльності: діяльнісний, антропоцентричний, системний, особистісно-орієнтований, компетентнісний.

Окреслено *провідні принципи* організації соціально-виховного процесу студентів коледжів засобами екокультурної діяльності: системності, компетентності, інтегративності, гуманізації стосунків між людиною і природою, цілісності, практичної спрямованості на розвиток емоційно-ціннісного ставлення особистості до природи тощо.

У розділі виявлено *особливості соціалізації студентів коледжів*, а саме: 1) особливості особистісної соціалізації (задоволеність життєвим вибором; вибір шляхів самореалізації; бачення своїх особистісних цілей та завдань, створення стратегії життєдіяльності; усвідомлення своїх особистісних ресурсів); 2) особливості професійної соціалізації (подолання вагань у правильності професійного вибору; пристосування до вимог майбутньої професії, усвідомлення можливостей та ресурсів майбутньої професії; усвідомлення студентом суті професійної діяльності та себе як майбутнього професіонала); 3) особливості соціалізації в межах навчального закладу (вплив екокультурного середовища лісотехнічного коледжу на становлення особистості студента; включення студентів коледжу в систему соціально-корисної екокультурної діяльності; створення середовища підтримки та прийняття позицій, думок, переконань студентів коледжів).

Здійснено історико-педагогічний аналіз ідей класиків теорії виховання (А.Дістервег, Я.-А.Коменський, А.Макаренко, І.Песталоцці, Ж.-Ж.Руссо, Г.Сковорода, К.Ушинський, С.Шацький) про значення у соціально-педагогічному процесі принципів культуровідповідності та природовідповідності, їхню взаємообумовленість та зв'язки із засадами екокультури особистості.

Визначено перспективи подальшої експериментальної роботи з соціалізації студентів коледжів засобами екокультурної діяльності: використання можливостей навчально-виховного процесу щодо формування знань екологічної культури, використання тренінгів та екологічних проектів як форм інтерактивної діяльності, застосування форм волонтерської роботи, залучення студентів до гурткової та клубної роботи екокультурного змісту.

У другому розділі – *«Експериментальна перевірка ефективності соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної*

діяльності» – обґрунтовано критерії, показники та визначено рівні соціалізації студентів коледжів; проаналізовано стан організації екокультурної діяльності студентів; здійснено обґрунтування структурно-функціональної моделі соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності; проведено експериментальну перевірку ефективності соціально-педагогічних умов соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності; здійснено оцінку та аналіз результатів експериментальної роботи з соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності.

Визначено *критерії та показники соціалізації студентів коледжів*: *когнітивний* критерій (наявність системи знань про природу, про культуру екологічної діяльності людини та її роль у природі, розуміння сутності екологічних явищ і процесів; розуміння свого місця в системі «людина – суспільство – природа»); *мотиваційно-ціннісний* (визнання цінності природи та екокультурної діяльності, наявність відповідних інтересів та намірів до екокультурної діяльності, прагнення участі у формах екокультурної діяльності) та *діяльнісно-практичний* критерій (здатність використовувати екологічні знання в реальних ситуаціях екокультурної діяльності, самостійність та активність у плануванні та реалізації форм роботи екокультурного спрямування, участь у суспільно-корисній екокультурній діяльності, відповідальність за екологічний стан довкілля).

Рівень соціалізації студентів коледжів визначено як міра прояву даних показників через систему знань, мотивів, цінностей та поведінки студентів коледжів. Визначено три рівні соціалізації студентів коледжів (низький, середній, високий) та здійснено їх змістову характеристику.

Високий рівень соціалізації притаманний студентам, які володіють достатнім рівнем знань про природу, людину, про екокультурну діяльність людини та її роль у природі; проявляють розуміння системи відношень «людина – суспільство – природа», бачення свого місця в цій системі; повною мірою демонструють розуміння сутності екологічних явищ і процесів; визнають цінність природи та екокультурної діяльності; мають стійкі та яскраві інтереси і наміри до екокультурної діяльності; проявляють помітне прагнення до участі у різноманітних формах екокультурної діяльності та залучають ровесників до участі у соціально-виховній роботі.

До групи із *середнім рівнем* соціалізації ми відносимо студентів, які володіють базовими знаннями про природу, людину; як правило, проявляють інтерес до екологічних проблем у світі та у своїй країні, хоча не завжди повною мірою проявляють розуміння свого місця в системі «людина – суспільство – природа»; вони не завжди проявляють почуття відповідальності за власні дії, зокрема в природі, та дії інших людей. Студенти уміють ставити перед собою завдання щодо екокультурної діяльності, проте досягають реалізації поставлених завдань лише під контролем педагогів; прагнуть до участі у формах екокультурної діяльності за умови, коли їхня роль у цих формах роботи є помітною та пріоритетною; в цілому демонструють готовність та здатність використовувати екологічні знання в реальних ситуаціях екокультурної діяльності, проте не завжди їм це вдається успішно.

До групи з *низьким рівнем* соціалізації належать студенти, які проявляють низьку міру сформованості знань про природу; майже не володіють знаннями про

відносини в системі «людина – суспільство – природа», не визначають свого місця в цій системі. Студенти даної групи не проявляють належних зусиль для самостійного оволодіння й поповнення знань про навколишнє середовище; не усвідомлюють цінностей екокультурної діяльності, не проявляють інтересу та намірів до екокультурної діяльності; вони не здатні використовувати свої знання в реальних умовах екокультурної діяльності; до запропонованих форм роботи ставляться байдуже.

Констатувальний етап експерименту передбачав: здійснення контент-аналізу змісту соціально-виховної роботи щодо соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності; контент-аналіз змісту навчальних програм предметів, які можуть впливати на соціалізацію студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності; анкетування студентів з метою здійснення оцінки обізнаності щодо видів та форм екокультурної діяльності; визначення рівнів соціалізації студентів лісотехнічних коледжів.

Експериментальна робота проводилася на базі трьох лісотехнічних коледжів: Малинського лісотехнічного коледжу Житомирської області, Березнівського лісотехнічного коледжу Рівненської області, Великоанадольського лісового коледжу Донецької області. Загальна кількість респондентів, що брали участь у констатувальному експерименті становила 324 особи (студенти II-III курсів лісотехнічних коледжів). На різних етапах експериментальної роботи до участі було залучено 48 педагогічних працівників коледжів.

Оцінка рівнів соціалізації студентів коледжу здійснювалась за єдиною відсотковою шкалою (за методом формалізації О.Киверялга та В. Ядова): оцінка показників соціалізації в межах від 0 % до 33 % характеризує низький рівень прояву показника соціалізації студентів коледжу; від 34 % до 66% – середній; від 67% до 100% – високий рівень прояву (сформованості) показника рівня соціалізації особистості студентів коледжу.

На констатувальному етапі дослідження для визначення рівнів сформованості показників соціалізації студентів для різних критеріїв були використані такі методи і методики: за когнітивним критерієм – авторська анкета, методика «Незакінчене речення», діагностичні бесіди; за мотиваційно-ціннісним критерієм – включене спостереження, діагностика типів мотивації взаємодії з природою за методикою «Альтернатива» В.Ясвіна і С.Дерябо, діагностика соціалізованості особистості за методикою М.Рожкова; за діяльнісно-практичним критерієм – метод експертної оцінки, діагностика спрямованості особистості в екологічній діяльності на основі анкети «Студент і природа»; ранжування відповідей.

Встановлено, що більше половини студентів (57,41% – 186 осіб) демонструють середній рівень знань про природу, про культуру екологічної діяльності людини та її роль у природі; значна частина студентів (58,95% – 191 особа) не виявила розуміння свого місця в системі «людина – суспільство – природа», не давала рекомендацій конструктивного характеру щодо вчинків екокультурного спрямування. Водночас переважна більшість студентів коледжів (62,96% – 204 особи) продемонстрували помітний інтерес та прагнення участі у формах екокультурної діяльності. Загалом у студентів виявлено переважно низький (112 осіб – 34,57%) та середній (146 осіб – 45,06%) рівень сформованості показників

соціалізації.

Контент-аналіз документації (навчальних планів, програм предметів, планів соціально-виховної роботи) дозволив виявити недостатній рівень висвітлення проблеми формування екокультури у змісті соціально-виховної роботи коледжів, відсутність цілеспрямованих організаційних форм екокультурного спрямування.

За результатами констатувального експерименту визначено *основні проблеми та недоліки* у практиці соціально-педагогічної роботи лісотехнічних коледжів у плані соціалізації студентів засобами екокультурної діяльності, а саме: відсутність звернень до проблеми соціалізації студентів засобами екокультурної діяльності в нормативних документах коледжів; мінімальна кількість тем у навчальних предметах, де було б відображено завдання соціалізації студентів засобами екокультурної діяльності; недостатня спрямованість змісту базових предметів на розв'язання завдань соціалізації студентів засобами екокультурної діяльності; епізодичність, відсутність системи соціально-виховної роботи зі студентами коледжів за даним напрямом; непередуманість організаційних форм соціально-виховної роботи, спрямованих на формування вмінь та навичок екокультурної діяльності; недостатньо сформовані інтереси та потреби студентів коледжів щодо участі у формах роботи екокультурного спрямування; відсутність чіткої стратегії в побудові планів, перспектив екокультурної поведінки.

У розділі представлено *структурно-функціональну модель соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності* (рис.1), яка включає структурні блоки, кожен з яких забезпечує реалізацію певних функцій соціалізації студентів коледжів, тому вона визначена як структурно-функціональна. Модель відобразила такі блоки: цілепокладаючий, методологічний, соціальний, критеріальний, соціально-педагогічних умов, результативний.

Відповідно до визначених напрямів та змісту екокультурної діяльності в процесі формування експерименту було здійснено перевірку дієвості *соціально-педагогічних умов соціалізації студентів лісотехнічних коледжів*: 1) здійснення екологічної освіти студентів у соціально-виховній роботі; 2) створення та удосконалення соціально-освітнього середовища коледжу засобами екокультурної діяльності; 3) включення студентів лісотехнічних коледжів у волонтерську роботу екокультурного спрямування в умовах територіальної громади; 4) використання клубної та гурткової роботи екокультурного спрямування; 5) використання у виховній роботі зі студентами лісотехнічних коледжів інтерактивних форм екокультурної діяльності.

З метою перевірки ефективності змісту, форм і дієвості визначених соціально-педагогічних умов соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності було розгорнуто формувальний етап експерименту. До експериментальної групи увійшли 164 особи – студенти II-III курсів Малинського лісотехнічного коледжу спеціальності «Лісове господарство»; до контрольної групи увійшло 160 осіб – студентів Березнівського та Великоанадольського коледжів, що навчаються за тією ж спеціальністю. Для організації експериментальної роботи було обрано саме студентів II-III курсів, оскільки в цей період починається викладання більшості фахових дисциплін та проведення виробничих практик.

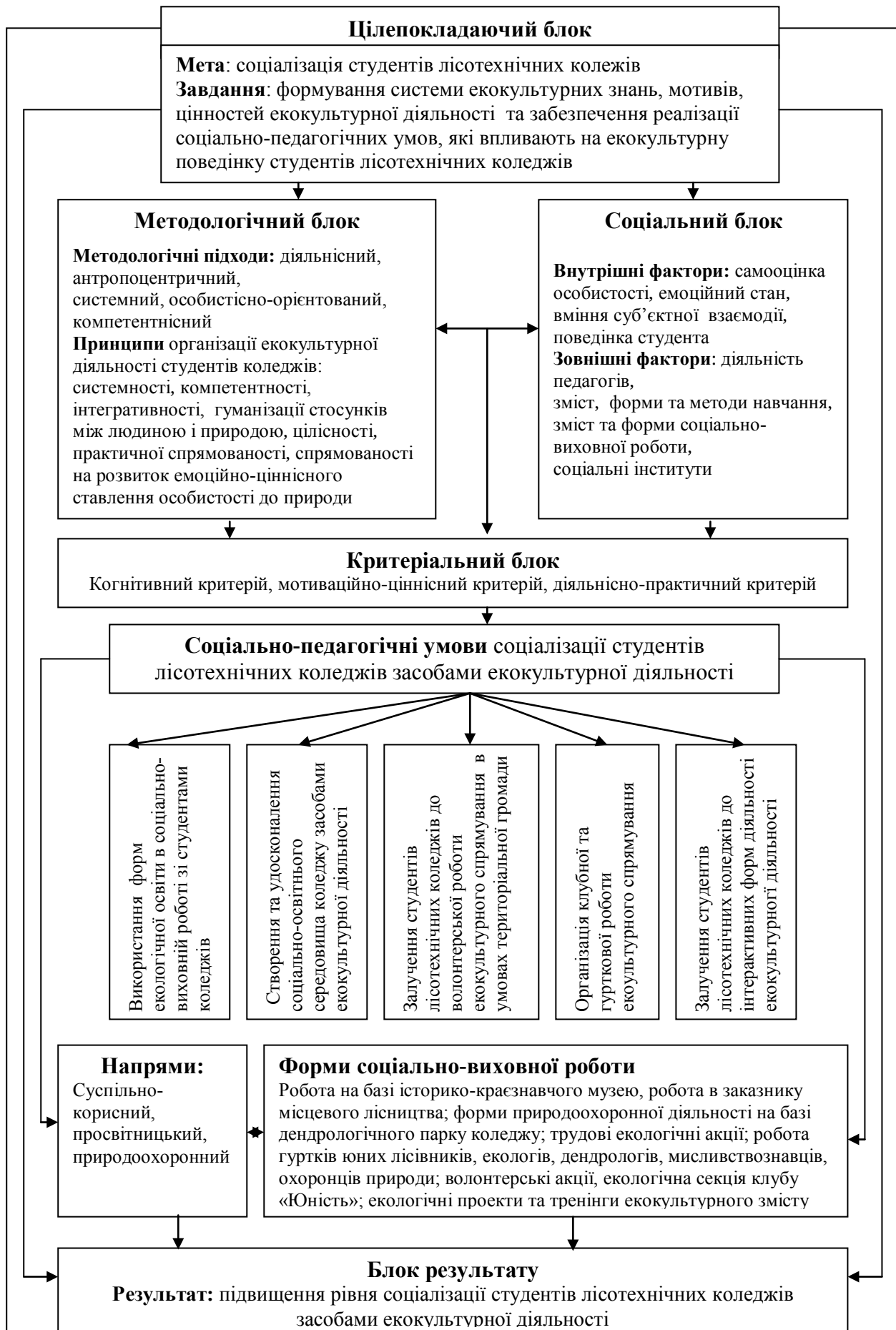

Рис.1 Структурно-функціональна модель соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності

Завданнями формувального експерименту стало: визначення етапів експериментальної роботи з соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності; добір та угруповання засобів екокультурної діяльності студентів коледжів відповідно до визначених соціально-педагогічних умов та з урахуванням показників соціалізації студентів лісотехнічних коледжів; експериментальна перевірка ефективності впливу соціально-педагогічних умов на соціалізацію студентів коледжів у процесі екокультурної діяльності; виявлення найбільш ефективних напрямів, форм та методів екокультурної діяльності, що забезпечують успішну соціалізацію студентів коледжів.

Перевірка обґрунтованості структурно-функціональної моделі та дієвості змісту, форм, методів і соціально-педагогічних умов соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності передбачала послідовність реалізації таких *етапів*: мотиваційно-цільового, змістово-діяльнісного та діагностично-корекційного.

Основним чинником соціалізації студентів лісотехнічних коледжів обрано екокультурну діяльність як вирішальний фактор, який сприяє самореалізації, самоствердженню студентів, формуванню нової системи екокультурних знань, цінностей та набуттю навичок екокультурної поведінки.

Засоби екокультурної діяльності студентів лісотехнічних коледжів (за К.Абульхановою-Славською, О.Леонтьєвим) розглядаються як інструментальне забезпечення прогнозованої результативності екокультурної діяльності шляхом залучення студентів до форм та методів екокультурної діяльності, результатом якої є перетворення екокультурного середовища. Основними засобами екокультурної діяльності визначено організаційні форми, методи та прийоми соціально-виховної роботи лісотехнічних коледжів. Виявлено ряд *функцій*, які виконують зазначені засоби екокультурної діяльності студентів лісотехнічних коледжів: діагностико-прогностичну, освітньо-виховну, соціально-адаптивну, культурно-просвітницьку, превентивно-дозвілєву.

Окреслено провідні *напрями екокультурної діяльності* – просвітницький, суспільно-корисний, природоохоронний. Реалізації завдань просвітницького напрямку відповідали такі форми екокультурної діяльності: музейне експонування, екскурсії, зустрічі, просвітницькі тренінги. Формами екокультурної діяльності за суспільно-корисним напрямом стали: волонтерська робота, роботи по впорядкуванню території, трудові акції та операції. Природоохоронний напрям було реалізовано завдяки впровадженню форм клубної та гурткової роботи, походів, екологічних проектів тощо.

Відповідно до визначених напрямів та змісту екокультурної діяльності в процесі формувального експерименту було здійснено перевірку дієвості соціально-педагогічних умов соціалізації студентів лісотехнічних коледжів.

Перша соціально-педагогічна умова – *здійснення екологічної освіти студентів у соціально-виховній роботі* – знайшла реалізацію у навчально-виховному процесі коледжу через оновлення змісту навчальних дисциплін за рахунок привнесення тем та завдань екокультурного спрямування:

1) у навчальному курсі «Ботаніка» тему «Ріст, рух та розвиток рослин» доповнено завданням – розробити презентацію-захист тих рослин України, з якими

пов'язані легенди, народні казки; тема «Папоротеподібні» була доповнена позааудиторним завданням – написати есе про Купальську папороть;

2) у навчальному курсі «Ґрунтознавство» до теми «Вивітрювання гірських порід і мінералів» було запропоновано додати завдання для самостійної роботи: презентувати зображення гірських порід у пейзажному живописі художників України;

3) до предмету «Дендрологія» в темі «Основні хвойні та листяні породи» було додано практичне завдання – проаналізувати народні традиції різних областей України, пов'язані з деревами.

Найбільш ґрунтовно зміст та форми екокультурного спрямування дозволив впровадити навчальний курс «Основи тепличного господарства». Так, тема «Вирощування квіткових та декоративних рослин» передбачала проведення бінарного заняття (поєднання змісту з темами предмету «Культурологія»). Дані про вирощування тепличних квітів анонсувались текстами давньогрецьких легенд та міфів про історію походження квітів і відповідною мультимедійною презентацією. У ході засвоєння студентами матеріалів теми «Ведення селекційної роботи в тепличному господарстві» на семінарському занятті було узагальнено екокультурні знання студентів у формі «Інтелектуального аукціону». Студенти презентували цікаві відомості, історичні факти, прислів'я, пов'язані з цими рослинами, що стали уособленням української природи.

Використання музейних форм роботи на базі історико-краєзнавчого музею Малинського лісотехнічного коледжу проводилося шляхом створення нових експозицій: «Дендропарк коледжу», «Історія коледжу», «М.М.Миклухо-Маклай як дослідник природи», «Побут, звичаї, обряди Полісся», «Чорнобиль: наслідки та уроки», «Природоохоронні технології», «Поліський природний заповідник».

Залучення студентів до створення міні-груп екскурсів дозволило провести для студентів коледжу та учнів загальноосвітніх навчальних закладів м. Малина екскурсії: «Легенди квітового краю», «Загадки озерного Полісся», «Про що розповідають рослини», «Стежками здоров'я», «Екологічна мапа Полісся» тощо.

Розширено змістове наповнення форм науково-дослідної роботи студентів коледжів екологічного спрямування, зокрема, проведено студентські науково-практичні конференції: «Цивілізаційні аспекти екокультурної діяльності», «Подолання екологічних криз: досвід та перспективи», «Людина і Природа: можливості та шляхи конструктивної взаємодії».

Окрім того, у процесі семінару-практикуму для кураторів академічних груп було здійснено апробацію методичних рекомендацій: «Форми і методи екокультурної діяльності як чинники соціалізації особистості».

Реалізація другої соціально-педагогічної умови – *створення та удосконалення соціально-освітнього середовища коледжу засобами екокультурної діяльності* – здійснювалася завдяки використанню таких форм та методів роботи, як робота на базі дендрологічного парку коледжу («екологічна розвідка», «екологічна стежка», виставки-конкурси, роботи по зовнішньому озелененню коледжу); масові форми соціально-виховної роботи (Всеукраїнський конкурс «Вчимося заповідати», Всеукраїнський молодіжний проект «Флора України: компас у зеленому світі», обласний зліт шкільних лісництв).

Третя соціально-педагогічна умова – залучення студентів лісотехнічних коледжів до волонтерської роботи екокультурного спрямування в умовах територіальної громади – впроваджувалась шляхом використання таких форм та методів роботи: акція «Розвідка корисних справ», трудові екологічні акції «Чисте довкілля», «Екологічні декади»; робота в заказнику місцевого лісництва «Гамарня»; волонтерські акції «Чистий берег», «Зелений паросток», «Мурашник».

Реалізація четвертої соціально-педагогічної умови соціалізації студентів коледжів – *організація клубної та гурткової роботи екокультурного спрямування* – відбувалась у таких формах роботи: а) організація роботи гуртків (гурток юних лісівників; гурток юних дендрологів; гурток юних екологів; гурток юних мисливствознавців; гурток юних охоронців природи); б) робота екологічної секції клубу «Юність». Учасники екологічної секції клубу та гуртків ініціювали проведення круглих столів, ділових ігор, екологічних десантів, опис пам'яток природи, інвентаризацію водних джерел; проводили інформаційно-просвітницьку роботу: виготовляли та поширювали буклети, інформаційно-рекламні листівки.

П'ята соціально-педагогічна умова – *використання у виховній роботі зі студентами лісотехнічних коледжів інтерактивних форм екокультурної діяльності* – набула реалізації в таких формах та методах роботи: проекти «Природа рідного краю: проблеми і майбутнє», «Сад надії», «Ліс починається з першого збереженого дерева», «Малим річкам – нове життя»; тренінги «Обмінюємося враженнями», «Я – об'єкт природи», «Ми –земляни», «Мої протиріччя у ставленні до природи», «Збережемо довкілля».

Перевірка ефективності впровадження соціально-педагогічних умов здійснювалась на контрольному етапі за таким алгоритмом: опис та узагальнення емпіричних даних, побудова частотних та відсоткових розподілів (за кожним з визначених критеріїв соціалізації студентів коледжів) та відповідними показниками за трьома рівнями сформованості (високим, середнім, низьким); графічне представлення одержаних результатів та їх аналіз.

Повторна педагогічна оцінка рівнів соціалізації студентів коледжів відбувалась з використанням комплексу діагностичних методик, апробованого на етапі констатувального експерименту. Доведено, що позитивні зміни відбулися за трьома критеріями (когнітивним, мотиваційно-ціннісним та діяльнісно-практичним). Встановлено, що найбільш сформованими показниками соціалізації студентів коледжів засобами екокультурної діяльності в кожному з критеріїв, відповідно, стали: знання про культуру екологічної діяльності людини та її роль у природі; визнання цінності природи та екокультурної діяльності та участь студентів у суспільно-корисній екокультурній діяльності.

Результати опитувань, спостережень педагогів коледжу та статистичні дані дослідження підтвердили, що використання у навчально-виховному процесі лісотехнічних коледжів України заявлених напрямів, змісту та форм соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності та впровадження їх відповідно до визначених соціально-педагогічних умов сприяли ефективності соціалізації студентів коледжів – учасників експериментальних груп.

Аналіз результатів контрольного зрізу підтвердив позитивну динаміку соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності

(рис.2). Засвідчено, що в експериментальних групах (ЕГ) частка студентів коледжів, які проявили високий рівень сформованості показників соціалізації, зросла на 18,91 % (з 14,02 % до 32,93%, у кількості студентів, відповідно, з 23 до 54); частка осіб, що проявили середній рівень показників соціалізації, зросла на 5,9 % (з 50,2 % до 56,1 %). При цьому частка студентів коледжів у контрольних групах (КГ), які проявили високий рівень сформованості показників соціалізації, становила на початку формувального експерименту 13,12 %, а наприкінці експерименту – 17,5% (у кількості студентів, відповідно, 21 та 28); частка студентів, що проявили середній рівень соціалізації, становила, відповідно, – 48,74 % і 56,25 % (у кількості студентів, відповідно, 78 та 90 осіб) (рис. 2.).

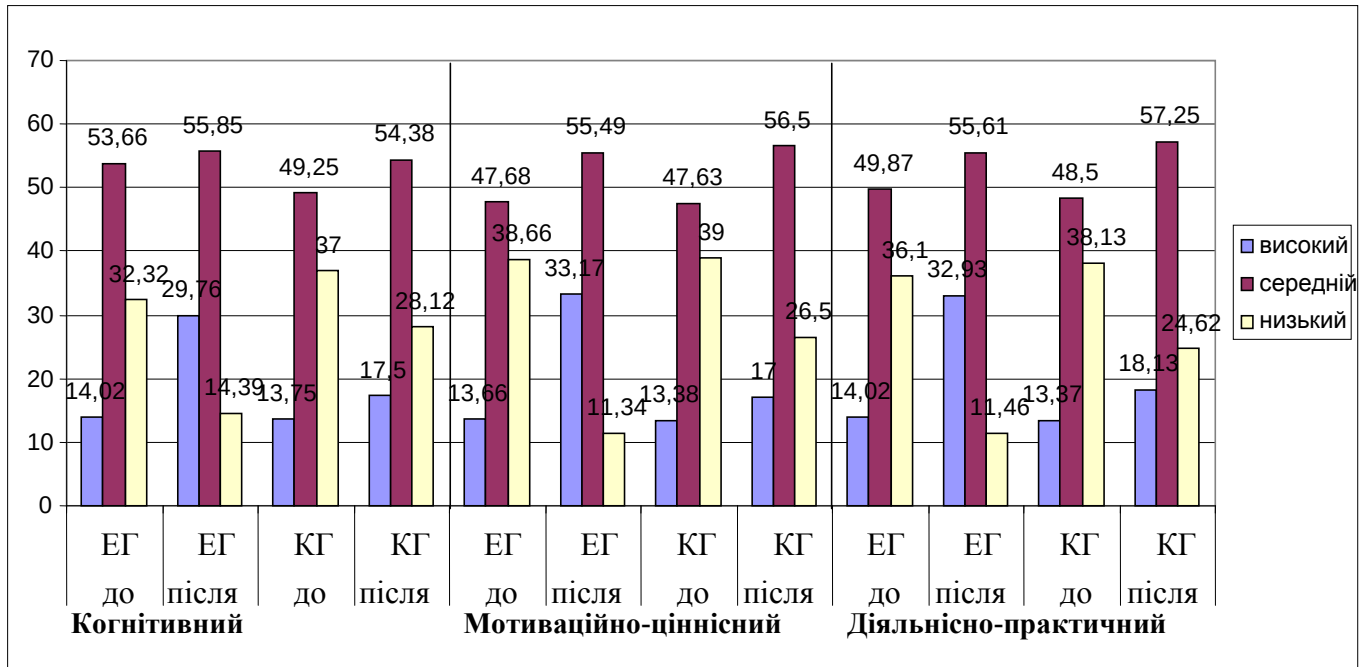

Рис.2 Динаміка рівнів сформованості показників соціалізації в контрольній та експериментальній групах за критеріями

Для остаточного підтвердження результатів дослідження використано t – критерій Стюдента. Констатовано, що значення рівнів соціалізації студентів коледжів в експериментальній та контрольній групах статистично достовірно відрізняються $\chi_{\text{експ.}} > \chi_{\text{табл}} = 54,2 > 7,81$

Таким чином, порівняльний аналіз динаміки рівнів соціалізації студентів контрольних та експериментальних груп та підтвердження вірогідності отриманих результатів методами математичної статистики дозволили говорити про ефективність впливу розробленої структурно-функціональної моделі, обґрунтованих напрямів, змісту та форм і методів соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності в реалізованих соціально-педагогічних умовах.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне узагальнення та запропоновано практичне розв'язання наукової проблеми соціалізації студентів коледжів засобами

екокультурної діяльності, що полягає у теоретичному обґрунтуванні напрямів, змісту та форм соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності та доведенні їхньої ефективності в змодельованих соціально-педагогічних умовах.

Результати проведеного дослідження засвідчили ефективність розв'язання поставлених завдань, що дало підстави для формулювання таких *висновків*:

1. У дисертації здійснено аналіз концептуальних підходів до соціалізації особистості. Надано характеристику методологічних підходів до соціалізації особистості (діяльнісний, антропоцентричний, системний, особистісно-орієнтований, компетентнісний), що забезпечують залучення студентів коледжів до екокультурної діяльності. Соціалізацію студентів коледжу визначено як процес і результат засвоєння й активного відтворення студентами коледжу соціального досвіду, внаслідок системного педагогічного та інтелектуального впливу результатів діяльності, навчання та соціально-виховних інститутів. Екокультурну діяльність особистості охарактеризовано як складову соціокультурної діяльності, що базується на засадах екологічної освіти, екологічного виховання та екологічної культури та реалізується у формах соціально-виховної діяльності. Екокультурну діяльність студентів лісотехнічних коледжів визначено як процес включення студентів у форми екологічної соціально-позитивної діяльності, що супроводжується засвоєнням знань, цінностей, навичок екологічної культури. Висвітлено зміст провідних принципів організації соціально-виховного процесу студентів коледжів засобами екокультурної діяльності: системності, компетентності, інтегративності, гуманізації стосунків між людиною і природою, цілісності, практичної спрямованості та спрямованості на розвиток емоційно-ціннісного ставлення особистості до природи тощо.

Виявлено особливості соціалізації студентів коледжів засобами екокультурної діяльності: особливості особистісної соціалізації (задоволеність життєвим вибором; вибір шляхів самореалізації; бачення своїх особистісних цілей та завдань, створення стратегії життєдіяльності; усвідомлення своїх особистісних ресурсів); особливості професійної соціалізації (подолання вагань у правильності професійного вибору; пристосування до вимог майбутньої професії, усвідомлення можливостей та ресурсів майбутньої професії; усвідомлення студентом суті професійної діяльності та себе як майбутнього професіонала); особливості соціалізації в межах навчального закладу (вплив екокультурного середовища лісотехнічного коледжу на становлення особистості студента; включення студентів лісотехнічного коледжу в систему соціально-корисної екокультурної діяльності; створення середовища підтримки та прийняття позицій, думок, переконань студентів коледжів). Визначено роль лісотехнічного коледжу як сприятливого соціально-освітнього середовища в реалізації соціально-педагогічних механізмів соціалізації засобами екокультурної діяльності.

2. Обґрунтовано критерії, показники та визначено рівні соціалізації студентів коледжів засобами екокультурної діяльності. Надано характеристику критеріїв соціалізації студентів коледжів та їх показників: когнітивний критерій (наявність системи знань про природу, знання про культуру екологічної діяльності людини та її роль у природі, розуміння сутності екологічних явищ і процесів, розуміння свого

місця в системі «людина – суспільство – природа»); мотиваційно-ціннісний (визнання цінності природи та екокультурної діяльності, наявність відповідних інтересів та намірів до екокультурної діяльності, прагнення участі в формах екокультурної діяльності) та діяльнісно-практичний критерій (здатність використовувати екологічні знання в реальних ситуаціях екокультурної діяльності, самостійність та активність у плануванні та реалізації форм роботи екокультурного спрямування, участь у суспільно-корисній екокультурній діяльності, прояв відповідальності за екологічний стан довкілля). Визначено три рівні соціалізації студентів коледжів (низький, середній, високий), здійснено їх змістову характеристику, засвідчено переважно низький (112 осіб – 34,57%) та середній (146 осіб – 45,06%) рівень сформованості показників соціалізації. Виявлено основні проблеми та недоліки практики соціально-педагогічної роботи лісотехнічних коледжів у процесі соціалізації студентів засобами екокультурної діяльності, а саме: відсутність звернень до проблеми соціалізації студентів засобами екокультурної діяльності в нормативних документах, планах, змісті соціально-виховної роботи коледжів; недостатньо сформовані інтереси та потреби студентів коледжів щодо участі у формах роботи екокультурного спрямування; відсутність чіткої стратегії в побудові планів, перспектив екокультурної поведінки тощо.

3. Розроблено структурно-функціональну модель соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності, до складу якої увійшли такі блоки: цілепокладаючий, методологічний, середовищний, критеріальний, соціально-педагогічних умов, результативний. Обґрунтовано провідні напрями екокультурної діяльності – просвітницький, суспільно-корисний, природоохоронний, а також визначено й апробовано соціально-педагогічні умови соціалізації студентів лісотехнічних коледжів: здійснення екологічної освіти студентів у соціально-виховній роботі; створення та удосконалення соціально-освітнього середовища коледжу засобами екокультурної діяльності; залучення студентів лісотехнічних коледжів до волонтерської роботи екокультурного спрямування в умовах територіальної громади; використання клубної та гурткової роботи екокультурного спрямування; використання у виховній роботі зі студентами лісотехнічних коледжів інтерактивних форм екокультурної діяльності.

4. Здійснено експериментальну перевірку ефективності змісту, форм та впровадження соціально-педагогічних умов соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності. Визначено та впроваджено організаційні форми соціально-виховної роботи: клубна та гурткова робота, волонтерська робота, експонування, екскурсії, походи, зустрічі, форми впорядкування території, трудові акції та операції, екологічні проекти, тренінги тощо. Перша соціально-педагогічна умова знайшла реалізацію завдяки оновленню змісту фахових навчальних дисциплін, проведенню семінарів-практикумів з кураторами академічних груп, роботі на базі історико-краєзнавчого музею тощо. Реалізація другої умови передбачала використання форм природоохоронної діяльності на базі дендрологічного парку коледжу та участь у масових формах соціально-виховної роботи. Третя умова сприяла активізації волонтерської роботи екокультурного спрямування в умовах територіальної громади («Розвідка корисних справ»; трудові екологічні акції, робота в заказнику місцевого лісництва,

волонтерські акції). Реалізація четвертої умови відбувалося у формах роботи гуртків юних лісівників, дендрологів, екологів, мисливствознавців, охоронців природи та екологічної секції клубу «Юність». Остання умова була реалізована завдяки участі студентів в екологічних проектах та тренінгах екокультурного змісту.

5. Результати дослідницької роботи засвідчили, що в експериментальних групах частка студентів коледжів, які проявили високий рівень сформованості показників соціалізації, зросла на 18,91 % (з 14,02 % до 32,93%); чисельність осіб, що проявили середній рівень показників соціалізації, зросла на 5,9 % (з 50,2 % до 56,1 %). При цьому частка студентів коледжів у контрольних групах, які проявили високий рівень сформованості показників соціалізації, зросла лише на 4,17% (з 13,33 % до 17,5%); частка студентів, що проявили середній рівень соціалізації, зросла відповідно на 7,71% (з 48,54 % до 56,25 %). Отже, сукупна позитивна динаміка в експериментальних групах становить 24,81% (41 особа), для контрольних груп цей показник становить 11,88% (19 осіб), що підтверджує ефективність експериментальної роботи.

Проблема соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності не вичерпується проведенням дисертаційним дослідженням. *Перспективними напрямками* дослідження порушеної проблеми можуть стати: професійна підготовка соціальних педагогів до здійснення форм екокультурної діяльності; розробка теоретико-методологічних засад соціалізації студентів вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації засобами екокультурної діяльності; вивчення досвіду роботи освітніх закладів зарубіжних країн за напрямом екокультурної діяльності зі студентами.

Список опублікованих праць за темою дисертації:

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

1. Якименко О.Г. Форми і методи екокультурної діяльності як чинники соціалізації особистості. Методичні рекомендації / О.Г. Якименко. – Київ, 2012 – 56 с.
2. Якименко О.Г. Екокультура як основна стратегія поведінки людини / О.Г.Якименко // Соціалізація особистості : зб. наук. праць / [за заг. ред. А.Й.Капської]. – Т. 27. – К. : НПУ, 2006. – с. 44–56.
3. Якименко О.Г. Адаптація та соціалізація молоді засобами екокультурної діяльності / О.Г. Якименко // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія №11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління : зб. наук. праць. – Вип. 5, ч. 2. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – с. 295–302.
4. Якименко О.Г. Формування екологічної культури у студентів коледжу засобами народознавства / О.Г.Якименко // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія №11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління : зб. наук. праць. – Вип. 7. – Київ : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2008. – с. 163–170.
5. Якименко О.Г. Формування екологічної свідомості студентської молоді / О.Г.Якименко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика – 2008. – №1. – с.67–76.
6. Якименко О.Г. Формування екологічної культури студентів лісотехнічних

вузів / О.Г.Якименко // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія №11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління : зб. наук. праць. – Вип. 8. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – с. 95–100.

7. Якименко О.Г. Громадський екологічний рух та його роль в соціалізації особистості / О.Г.Якименко // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка Акад. пед. наук України / [за ред. С.Д.Максименка] ; т. 11, ч. 2. – Київ, 2009. – с. 549–557.

8. Якименко О.Г. Соціалізація студентів засобами екокультурної діяльності / О.Г.Якименко // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. праць. – Вип. 11. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – с. 109–114.

9. Якименко О.Г. Проектна діяльність як соціально-педагогічна умова виховної роботи лісотехнічного коледжу / О.Г.Якименко // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія №11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. праць. – Вип. 13. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – с. 164–173.

10. Якименко О.Г. Форми і методи екокультурної діяльності як засоби соціалізації студентів / О.Г.Якименко // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія №11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. праць. – Вип. 12. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – с. 119–124.

11. Якименко О.Г. Технології колективної екокультурної діяльності у контексті соціалізації студентів / О.Г.Якименко // Соціальна робота в Україні : теорія і практика. – 2011. – № 3/4. – с. 108–116.

12. Якименко О.Г. Технології виховної роботи у лісотехнічному коледжі як аспект соціалізації студентів / О.Г.Якименко // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія №11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. праць. – Вип. 15. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – с. 179–186.

13.Якименко О.Г. Модель соціалізації студентів коледжів засобами екокультурної діяльності / О.Г.Якименко // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія №11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. праць. – Випуск 17. – К. : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2013. – с. 139-146.

14.Якименко А.Г. Виды и средства экокультурной деятельности как интеграционные факторы социализации личности / А.Г.Якименко // Международное научное издание «Современные фундаментальные и прикладные исследования». – № 1(12). – 2014. – Кисловодск : УЦ «Магистр», 2014. – с. 59–63.

Опубліковані праці апробаційного характеру

15.Якименко О.Г. Екокультурна діяльність – важливий чинник соціалізації студентів лісотехнічних вузів / О.Г.Якименко // Історичний досвід, стан та перспективи підготовки педагогічних і соціально-педагогічних кадрів до роботи з різними соціальними групами : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 3-5 листоп. 2011 р.). – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – с. 508–512.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

16. Якименко О.Г. Шляхи підготовки висококваліфікованих фахівців лісового

господарства / О. Г. Якименко // Наукові записки Ніжин. держ. ун-ту ім. М. Гоголя. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – № 3. – с. 140–143.

17. Якименко О.Г. Формування естетичного світосприйняття у студентської молоді / О. Г. Якименко // Вісник Черкас. ун-ту. – Вип. 122. – 2008. – с. 147–154.

АНОТАЦІЇ

Якименко О.Г. Соціалізація студентів коледжів засобами екокультурної діяльності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова МОН України, Київ, 2015.

У дисертації проаналізовано проблему соціалізації студентів коледжів засобами екокультурної діяльності. Обґрунтовано структурно-функціональну модель, напрями та зміст соціалізації студентів лісотехнічних коледжів засобами екокультурної діяльності; доведена ефективність форм соціалізації студентів в змодельованих соціально-педагогічних умовах. Охарактеризовано критерії (когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісно-практичний), показники та визначено рівні (високий, середній, низький) соціалізації студентів коледжів.

Ключові слова: соціалізація, соціалізація студентів коледжів, екокультурна діяльність, засоби екокультурної діяльності, структурно-функціональна модель, соціально-педагогічні умови.

Якименко А.Г. Социализация студентов колледжей средствами экокультурной деятельности. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук из специальности 13.00.05 – социальная педагогика. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова МОН Украины, Киев, 2015.

В диссертации проанализирована проблема социализации студентов колледжей средствами экокультурной деятельности. На основе обоснования подходов к понятиям «экология», «культура», экокультурная деятельность личности определена как составляющая социокультурной деятельности, которой присущ социокультурный характер, что закрепляется в опыте личности и усваивается индивидуально в процессе онтогенеза. Социализация представлена как процесс вхождения человека в общество вместе с его социальными связями и интеграцией в различные типы социальных общностей, вследствие чего происходит становление социального индивида. Социализация студентов колледжа определена как процесс и результат усвоения и активного воспроизводства студентами колледжа социального опыта, в результате системного педагогического и интеллектуального влияния результатов деятельности, обучения и социально-воспитательных институтов. Охарактеризованы методологические подходы к социализации личности (деятельностный, антропоцентрической, системный, личностно-ориентированный, компетентностный), которые будут обеспечивать привлечение студентов колледжей к экокультурной деятельности. Охарактеризовано содержание ведущих принципов организации экокультурной деятельности студентов колледжей: системности, компетентности, интегративности, гуманизации отношений между человеком и

природой, целостности, практической направленности и направленности на развитие эмоционально-ценностного отношения личности к природе.

Определена и теоретически обоснована структурно-функциональная модель социализации студентов лесотехнических колледжей средствами экокультурной деятельности, в состав которой вошли такие блоки: целеопределяющий, методологический, социальной среды, критериальный, социально-педагогических условий и результата. Охарактеризованы критерии (когнитивный, мотивационно-ценностный, деятельностно-практический), показатели и определены уровни (высокий, средний, низкий) социализации студентов колледжей.

В диссертации определены и внедрены социально-педагогические условия социализации студентов лесотехнических колледжей (использование форм экологического образования в социально-воспитательной работе со студентами колледжей; создание и усовершенствование социально-образовательной среды колледжа средствами экокультурной деятельности; привлечение студентов лесотехнических колледжей к волонтерской работе экокультурного направления в условиях территориальной общины; организация клубной и кружковой работы экокультурного направления; привлечение студентов лесотехнических колледжей к интерактивным формам экокультурной деятельности).

Социально-педагогическое условие «использование форм экологического образования в социально-воспитательной работе со студентами колледжей» нашло реализацию в таких формах и методах учебно-воспитательного процесса: обновление содержания профессиональных учебных дисциплин; работа с кураторами академических групп; работа на базе историко-краеведческого музея; применения экскурсий как формы экологического образования. Реализация социально-педагогического условия «создание и усовершенствование социально-образовательной среды колледжа средствами экокультурной деятельности» происходило с использованием таких форм и методов работы: формы работы на базе дендрологического парка колледжа; массовые формы социально-воспитательной работы. Привлечение студентов лесотехнических колледжей к волонтерской работе экокультурного направления в условиях территориальной общины происходило путем внедрения таких форм и методов работы, как: «Разведка полезных дел»; трудовые экологические акции, работа в заказнике местного лесничества, волонтерские акции. Реализация такого социально-педагогического условия социализации студентов колледжей, как «организация клубной и кружковой работы экокультурного направления» проходила в таких формах и методах работы: организация работы кружков юных лесоводов, дендрологов, экологов, охотоведов, охранников природы; работа экологической секции клуба «Юность». Привлечение студентов лесотехнических колледжей к интерактивным формам деятельности экокультурного направления получило реализации в таких формах и методах работы: экологические проекты и тренинги экокультурного содержания.

Ключевые слова: социализация, социализация студентов колледжей, экокультурная деятельность, средства экокультурной деятельности, структурно функциональная модель, социально-педагогические условия.

Yakymenko O. H. Socialization of college students by means of eco-cultural activities. – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.05 – social pedagogy. – Dragomanov National Pedagogical University, Ministry of Education of Ukraine, Kyiv, 2015.

The thesis analyzes the problem of college students' socialization by means of eco-cultural activities. It determines and theoretically substantiates structural and functional model, the direction and content of the socialization of the Forestry Engineering Colleges students by means of eco-cultural activities. It proves the effectiveness of forms of students' socialization in simulated social-pedagogical conditions (using of forms of environmental education; creation and improvement of socio-educational college environment; attracting students to volunteer work in eco-culture direction in terms of territorial community; organizing of club and circle work; the involvement of students in interactive activities). The thesis characterizes criteria (cognitive, motivational-value, action-practical), indicators. It defines levels (high, medium, low) of socialization of College students.

Keywords: socialization, socialization of College students, eco-culture activities, means of eco-culture activity, structural-functional model, social-pedagogical conditions.